

کتاب شب امتحان **منطق** از چهار قسمت اصلی تشکیل شده است که به صورت زیر است:

۱- آزمون‌های نوبت اول: آزمون‌های شماره ۱ تا ۴ این کتاب مربوط به مباحث نوبت اول است که خودش به دو قسمت تقسیم می‌شود:

الف) آزمون‌های طبقه‌بندی شده: آزمون‌های شماره ۱ و ۲ را درس به درس طبقه‌بندی کرده‌ایم؛ بنابراین شما به راحتی می‌توانید پس از خواندن هر درس از درس‌نامه، تعدادی سؤال را بررسی کنید. حواستان باشد این آزمون‌ها هم، ۲۰ نمره‌ای و مثل یک آزمون کامل هستند.

ب) آزمون‌های طبقه‌بندی نشده: آزمون‌های شماره ۳ و ۴ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم تا دو آزمون نوبت اول مشابه آزمونی را که معلمان از شما خواهد گرفت، ببینید.

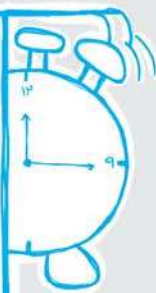
۲- آزمون‌های نوبت دوم: آزمون‌های شماره ۵ تا ۱۲ از کل کتاب و مطابق امتحان نهایی طرح شده‌اند. این قسمت هم، خودش به دو بخش تقسیم می‌شود:

الف) آزمون‌های طبقه‌بندی شده: آزمون‌های شماره ۵ تا ۸ را که برای نوبت دوم طرح شده‌اند هم طبقه‌بندی کرده‌ایم. با این کار باز هم می‌توانید پس از خواندن هر درس، تعدادی سؤال مرتبط با آن درس را پاسخ دهید. هر کدام از این آزمون‌ها هم، ۲۰ نمره دارند؛ در واقع در این بخش، شما ۴ آزمون کامل را می‌بینید.

ب) آزمون‌های طبقه‌بندی نشده: آزمون‌های شماره ۹ تا ۱۲ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم؛ پس، در این بخش با ۴ آزمون نوبت دوم مواجه خواهید شد. این آزمون‌ها شامل امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۳، شبیه‌ساز امتحان نهایی خرداد ۱۴۰۳ و دو آزمون چالشی‌تر با عنوان «بیست پلاس» است.

۳- پاسخ‌نامه تشریحی آزمون‌ها: در پاسخ تشریحی آزمون‌ها، همه آن‌چه را که شما باید در امتحان بنویسید تا نمره کامل کسب کنید، برایتان نوشته‌ایم. پاسخ‌ها مطابق با فرمت پاسخ‌برگ مورد تأیید آموزش و پرورش دارای ریزبارم‌بندی و آدرس مبحثی می‌باشند.

۴- درس‌نامه کامل شب امتحانی: این قسمت، برگ برنده شما نسبت به کسانی است که این کتاب را نمی‌خوانند (🙄) در این قسمت، همه آن‌چه را که شما برای گرفتن نمره عالی در امتحان منطق نیاز دارید تنها در ۸ صفحه آورده‌ایم، بخوانید و لذتش را ببرید!

بارم‌بندی درس منطق

نوبت دوم	نوبت اول	عنوان درس
۱	۲	منطق، ترازوی اندیشه
۱/۵	۳	لفظ و معنا
۱/۵	۴	مفهوم و مصداق
۱/۷۵	۴	اقسام و شرایط تعریف
۱/۵	۴	اقسام استدلال استقرایی
۱/۲۵	۳	قضیه حمله
۳	-	احکام قضایا
۳	-	قیاس اقترانی
۳/۲۵	-	قضیه شرطی و قیاس استثنایی
۲/۲۵	-	سنجش‌گری در تفکر
۲۰ نمره	۲۰ نمره	جمع

فهرست

نوبت آزمون پاسخ‌نامه

آزمون شماره ۱	طبقه‌بندی شده) اول	۳	۳۶
آزمون شماره ۲	طبقه‌بندی شده) اول	۶	۳۶
آزمون شماره ۳	طبقه‌بندی نشده) اول	۹	۳۷
آزمون شماره ۴	طبقه‌بندی نشده) اول	۱۱	۳۸
آزمون شماره ۵	طبقه‌بندی شده) دوم	۱۳	۳۹
آزمون شماره ۶	طبقه‌بندی شده) دوم	۱۶	۴۰
آزمون شماره ۷	طبقه‌بندی شده) دوم	۱۹	۴۰
آزمون شماره ۸	طبقه‌بندی شده) دوم	۲۲	۴۱
آزمون شماره ۹ نهایی خرداد ۱۴۰۳	طبقه‌بندی نشده) دوم	۲۵	۴۲
آزمون شماره ۱۰ شبیه‌ساز نهایی خرداد ۱۴۰۳	طبقه‌بندی نشده) دوم	۲۸	۴۳
آزمون شماره ۱۱ بیست پلاس (چالشی‌تر)	طبقه‌بندی نشده) دوم	۳۱	۴۴
آزمون شماره ۱۲ بیست پلاس (چالشی‌تر)	طبقه‌بندی نشده) دوم	۳۴	۴۴

ردیف	درس اول	نمره
۱	درستی یا نادرستی عبارت زیر را با واژه‌های «صحيح» و «غلط» مشخص کنید. «دو حیطة کلی علم منطق، شامل تصور و تصدیق می‌شود.»	۰/۲۵
۲	گزینه مناسب مربوط به سؤال را انتخاب کنید. کدام عبارت درباره دانش منطق درست است؟ (۱) قواعد آن به تدریج توسط منطق‌دانان طراحی شده است. (۲) ناچار است مواد خود را از سایر دانش‌ها بگیرد.	۰/۲۵
۳	در عبارت زیر، جای خالی را با مناسب‌ترین کلمه تکمیل کنید. رسیدن به تصدیق مجهول به کمک تصدیق‌های معلوم، ..... نام دارد.	۰/۲۵
۴	به سؤال زیر پاسخ کوتاه بدهید. مشخص نمایید هر یک از عبارات زیر به کدام بخش از علم انسان مربوط می‌شود؟ الف) ورزشکاری که به مدال طلای المپیک دست یافته بود. ب) اگر چگوارا در اکتبر ۱۹۶۷ در بولیوی نمی‌بود، دستگیر نمی‌شد.	۰/۵
۵	به سؤال زیر پاسخ کامل بدهید. هر یک از عبارات زیر به کدام‌یک از حیطه‌های علم منطق ارتباط دارد؟ الف) اگر در آسمان و زمین خدایی غیر از خدای یگانه بود، آسمان‌ها و زمین از بین می‌رفتند. ب) نباید در کنار اتوبان ماشین را پارک کنید، در غیر این صورت باعث تصادف‌های زیاد می‌شود. ج) آوردن آیه، حدیث، مصراع یا بیتی از شاعری دیگر را در میان کلام، تضمین می‌گویند.	۰/۷۵
۶	درستی یا نادرستی عبارت زیر را با واژه‌های «صحيح» و «غلط» مشخص کنید. «لفظ «دست» در عبارات «دست خدا به همراهتان» و «دستم را بریدم» به ترتیب دارای دلالت التزام و تضمن است.»	۰/۲۵
۷	در عبارت زیر، جای خالی را با مناسب‌ترین کلمه تکمیل کنید. لطیفه «یکی می‌ره ساندویچی می‌گه بندری بده، صداشم زیاد کن.» براساس ..... پدید آمده است.	۰/۲۵
۸	در هر یک از ابیات زیر کدام مغالطه ناشی از الفاظ رخ داده است؟ الف) نه فقط فرهاد قلبش زخمی این ماجراست / نانوای شهر ما هم جوش شیرین می‌زند ب) هر که ما را یار شد ایزد مر او را یار باد / هر که ما را خار کرد از عمر برخوردار باد	۰/۵
۹	تفاوت مغالطه‌های «اشتراک لفظ» و «توسل به معنای ظاهری» را با اشاره به نوع دلالت‌های مورد استفاده در آن‌ها شرح دهید.	۱/۵
۱۰	درستی یا نادرستی عبارت زیر را با واژه‌های «صحيح» و «غلط» مشخص کنید. «مفهوم کلی، مفهومی است که حتماً بیش از یک مصداق در عالم خارج داشته باشد.»	۰/۲۵
۱۱	گزینه مناسب مربوط به سؤال را انتخاب کنید. میان دو مفهوم «نماز» و «واجب» کدام‌یک از نسبت‌های چهارگانه موجود است؟ (۱) عموم و خصوص مطلق (۲) عموم و خصوص من وجه	۰/۲۵
۱۲	در عبارت زیر، جای خالی را با مناسب‌ترین کلمه تکمیل کنید. هنگامی که مفاهیمی را طبقه‌بندی می‌کنید، وجوه اشتراک آن‌ها را با مفاهیم ..... مشخص می‌کنید.	۰/۲۵
۱۳	مشخص کنید هر یک از مفاهیم زیر کلی هستند یا جزئی؟ الف) مدرس این مجموعه: ب) بلندترین دختر ایران: ج) رخس: د) اسب معروف شاهنامه: ه) مجموعه آموزشی:	۱/۲۵

	تاریخ آزمون: دی ماه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	منطق
	مدت آزمون: ۹۰ دقیقه	پایه دهم	نوبت اول

۱	نسبت میان دو مفهوم کلی را مشخص نمایید و شکل آن را با دایره رسم کنید. الف) گیاه و شیشه: ب) مقتول و شهید:	۱۴						
۱	در یک طبقه بندی درست از مفهوم عام تر آغاز می کنیم و به خاص ترین مفهوم فاصله می دهیم.	۱۵						
۰/۲۵	مفاهیم زیر را طبقه بندی نمایید. «گیاهان - جانداران - خزندگان - پرندگان - جانوران»	۱۶						
۰/۲۵	درستی یا نادرستی عبارت زیر را با واژه های «صحيح» و «غلط» مشخص کنید. «گاهی اوقات ریشه اصلی اختلافات ناشی از مشخص نبودن مفاهیم و نداشتن تعریف دقیق از آنها است.»	۱۷						
۰/۲۵	گزینه مناسب مربوط به سؤال را انتخاب کنید. کدام مورد، عبارت درستی را در مورد تعریف بیان می کند؟ ۱) وقتی اوصافی را به یک مفهوم نسبت می دهیم یا از آن سلب می کنیم، در حقیقت آن را تعریف کرده ایم. ۲) در برخی از انواع تعریف، مفهوم را از نظر اجزای سازنده اش در نظر می گیریم و آن را به دو جزء عام و خاص تحلیل می کنیم.	۱۸						
۰/۲۵	در عبارت زیر، جای خالی را با مناسب ترین کلمه تکمیل کنید. تعریف باید تمامی ..... آن مفهوم را در بر بگیرد و به اصطلاح «جامع افراد» باشد.	۱۹						
۰/۷۵	جدول زیر را با بیان نوع تعریف، کامل کنید.							
	<table border="1"> <tr> <td>کنش: رفتار اجتماعی که انسان انجام می دهد.</td> <td>الف:</td> </tr> <tr> <td>کنش: عمل</td> <td>ب:</td> </tr> <tr> <td>کنش: رفتارهایی مانند سلام کردن، سؤال پرسیدن، درس دادن</td> <td>ج:</td> </tr> </table>	کنش: رفتار اجتماعی که انسان انجام می دهد.	الف:	کنش: عمل	ب:	کنش: رفتارهایی مانند سلام کردن، سؤال پرسیدن، درس دادن	ج:	
کنش: رفتار اجتماعی که انسان انجام می دهد.	الف:							
کنش: عمل	ب:							
کنش: رفتارهایی مانند سلام کردن، سؤال پرسیدن، درس دادن	ج:							
۰/۷۵	در ترکیب زیر از انواع تعریف با یکدیگر، موارد «الف»، «ب» و «ج» هر یک چه نوع تعریفی محسوب می شوند؟ انتشارات: جمع انتشار و نشر، سازمانی است که فرایند تولید کتاب را بر عهده دارد، مانند انتشارات سمت. «الف» «ب» «ج»	۲۰						
۰/۵	اجزای تعریف مفهومی زیر را مشخص کنید. «جیوه: فلزی است که در دمای طبیعی مایع است.»	۲۱						
۱/۲۵	ایراد هر یک از تعریف های زیر را بنویسید. الف) نمک: سم سفید ب) فیزیک: علمی که از پدیده های فیزیکی بحث می کند. ج) حیوان: موجود زنده گوشتخوار د) تعریف: ابزاری جهت دستیابی به شناخت جدید ه) فعل: کلمه ای که بر انجام کاری دلالت می کند.	۲۲						
۰/۲۵	درستی یا نادرستی عبارت زیر را با واژه های «صحيح» و «غلط» مشخص کنید. «در استدلال قیاسی، مقدمات از نتیجه، حمایت مطلق می کنند.»	۲۳						
۰/۲۵	گزینه مناسب مربوط به سؤال را انتخاب کنید. هنگامی می توان به نتیجه به دست آمده از یک استدلال اطمینان داشت که ..... ۱) دو امر دارای چند ویژگی یکسان باشند و حکم یکی به دیگری نسبت داده شود. ۲) حکمی را که درباره تمامی افراد صادق است، به تعدادی از آنها نسبت دهیم.	۲۴						
۰/۲۵	در عبارت زیر، جای خالی را با مناسب ترین کلمه تکمیل کنید. روش های مقابله با مغالطه تمثیل ناروا، عبارت اند از: ..... و یافتن استدلال تمثیلی مخالف.	۲۵						
۰/۷۵	نوع هر یک از استدلال های زیر را مشخص نمایید. الف) با بررسی هزار نفر از افراد چپ دست و مشاهده این نکته که آنها دارای هوش بالایی هستند، به این نتیجه می رسیم که همه افراد چپ دست افراد باهوشی هستند.	۲۶						

	<p>(ب) یک مشاور تحصیلی با بررسی احتمالات مختلف، به این نتیجه می‌رسد که علت اصلی درس‌نخواندن بسیاری از دانش‌آموزان، سرگرمی بیش از حد آن‌ها به بازی‌های کامپیوتری است.</p> <p>(ج) اعضای یک تیم فوتبال همانند اجزای موتور یک خودرو هستند که در صورت از کار افتادگی هر یک از آن‌ها، تیم فوتبال دیگر آن کارایی اصلی خود را نخواهد داشت.</p>											
۱	<p>کاربرد استقرا در علوم تجربی را با ذکر مثال شرح دهید.</p>	۲۷										
۱	<p>دلایل دچار شدن به مغالطه «تعمیم شتاب‌زده» در هر یک از موارد زیر چیست؟</p> <p>(الف) با نظر سنجی از دانش‌آموزان یک مدرسه، نتیجه می‌گیریم که دانش‌آموزان کشور، موافق تأثیر قطعی سوابق تحصیلی در قبولی دانشگاه‌های کشور هستند.</p> <p>(ب) با همه‌پرسی از زنان کارمند در یک اداره، تصمیم به تغییر ساعت کاری اداره برای همه کارکنان گرفته شد.</p>	۲۸										
۰/۲۵	<p>درستی یا نادرستی عبارت زیر را با واژه‌های «صحیح» و «غلط» مشخص کنید.</p> <p>«جملات انشایی در منطق بررسی نمی‌شوند، زیرا قابلیت صادق یا کاذب بودن را ندارند.»</p>	۲۹										
۰/۲۵	<p>در عبارت زیر، جای خالی را با مناسب‌ترین کلمه تکمیل کنید.</p> <p>اگر دامنهٔ مصادیق موضوع در یک قضیهٔ حملی، همهٔ مصادیق موضوع باشد، آن قضیه را قضیه‌ای ..... می‌گویند.</p>	۳۰										
۰/۷۵	<p>شخصیه یا محصوره بودن هر یک از قضایای زیر را تعیین نمایید.</p> <p>(الف) زیور انسان است.</p> <p>(ب) انسان زیبا است.</p> <p>(ج) پس زیور، زیبا است.</p> <p>(برای تشفی نوع قضایای حملی، به کلی یا جزئی بودن مفهوم موضوع آن قضیه توجه می‌کنیم.)</p>	۳۱										
۱/۷۵	<p>ابتدا قضیهٔ حملی زیر را در قالب درست منطقی بنویسید و سپس سور، کلی یا جزئی بودن آن، موضوع، محمول، نسبت و موجه یا سالبه بودن آن را مشخص کنید.</p> <p>«سرانتهٔ مطالعهٔ کتاب غیردرسی توسط افراد ۱۵ سال به بالا در ایران، ۴ ساعت در ماه است.»</p>	۳۲										
۱	<p>هر یک از مطالب مرتبط با ستون سمت راست را از ستون سمت چپ انتخاب کرده و در مقابل آن بنویسید. (یک مورد در سمت چپ اضافی است.) (درس‌های ۲ و ۵)</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td>(الف) این فرد به من گفت که او را لعن و نفرین کنم؛ پس لعنت بر او باد.</td> <td>(۱) تمثیل ناروا</td> </tr> <tr> <td>(ب) شما به دانشگاه هم می‌روید؟ - بله. اگر مسافر داشته باشم، به دانشگاه هم می‌روم.</td> <td>(۲) تعمیم شتاب‌زده</td> </tr> <tr> <td>(ج) مشیت همواره نمونهٔ خروار است.</td> <td>(۳) توسل به معنای ظاهری</td> </tr> <tr> <td>(د) زمین مانند یک بیمار است، لذا هر چند وقت یک بار به خود می‌لرزد.</td> <td>(۴) اشتراک لفظ</td> </tr> <tr> <td></td> <td>(۵) ابهام در مرجع ضمیر</td> </tr> </table>	(الف) این فرد به من گفت که او را لعن و نفرین کنم؛ پس لعنت بر او باد.	(۱) تمثیل ناروا	(ب) شما به دانشگاه هم می‌روید؟ - بله. اگر مسافر داشته باشم، به دانشگاه هم می‌روم.	(۲) تعمیم شتاب‌زده	(ج) مشیت همواره نمونهٔ خروار است.	(۳) توسل به معنای ظاهری	(د) زمین مانند یک بیمار است، لذا هر چند وقت یک بار به خود می‌لرزد.	(۴) اشتراک لفظ		(۵) ابهام در مرجع ضمیر	۳۳
(الف) این فرد به من گفت که او را لعن و نفرین کنم؛ پس لعنت بر او باد.	(۱) تمثیل ناروا											
(ب) شما به دانشگاه هم می‌روید؟ - بله. اگر مسافر داشته باشم، به دانشگاه هم می‌روم.	(۲) تعمیم شتاب‌زده											
(ج) مشیت همواره نمونهٔ خروار است.	(۳) توسل به معنای ظاهری											
(د) زمین مانند یک بیمار است، لذا هر چند وقت یک بار به خود می‌لرزد.	(۴) اشتراک لفظ											
	(۵) ابهام در مرجع ضمیر											
۲۰	جمع نمرات	موفق باشید										

ردیف	نمره	سوال										
۱	۲	<p>درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را با واژه‌های «صحيح» و «غلط» مشخص کنید.</p> <p>الف) استدلال‌آوری و تعریف کردن، بخشی از سخنان روزمره ما را تشکیل می‌دهد.</p> <p>ب) از آن‌جا که در منطق به مبحث الفاظ توجه خاصی می‌شود، دانش منطق به قواعد صرف و نحو وابسته است.</p> <p>ج) در عبارت «درس برعکس سرد است.» لفظ «درس» مفهوم جزئی است.</p> <p>د) در تعریف مفهومی، مفهوم عام پس از مفهوم خاص به کار می‌رود.</p> <p>ه) در استدلال قیاسی، مقدمات از نتیجه، حمایت نسبی می‌کنند.</p> <p>و) عبارت «کاش بهار همیشه باشد.» قضیه نیست.</p> <p>ز) دو طرف قضایای شرطی منفصل مانعة‌الجمع، غیر قابل جمع در صدق هستند.</p> <p>ح) هدف از خطابه، غلبه بر دیگران و هدف از جدل، قانع کردن دیگران است.</p>										
۲	۱	<p>گزینه مناسب مربوط به هر سؤال را انتخاب کنید.</p> <p>الف) شکل و نمودار مقابل، رابطه میان مصادیق مفاهیم به کاررفته در کدام گزینه را به درستی نشان می‌دهد؟</p> <p>۱) ورزشکار - کشتی‌گیر - ایرانی ۲) شاعر - ایرانی - نویسنده</p> <p>ب) در استقرای تعمیمی قوی برای این که نمونه‌ها بیانگر طبیف‌های مختلف جامعه آماری باشد، وجود کدام یک از شرایط زیر لازم است؟</p> <p>۱) تصادفی بودن ۲) متفاوت بودن</p> <p>ج) هرگاه از قضیه «هر گردویی گرد است.» نتیجه بگیریم که «هر گردی گرد است.» دچار کدام نوع مغالطه شده‌ایم؟</p> <p>۱) ابهام انعکاس ۲) استثنای قابل چشم‌پوشی</p> <p>د) در کدام یک از قیاس‌های زیر «مغالطه عدم تکرار حد وسط» به کار رفته است؟</p> <p>۱) مولوی انسان است. انسان دارای پنج حرف است؛ پس: مولوی دارای پنج حرف است.</p> <p>۲) مولوی انسان است. انسان متفکر است؛ پس: مولوی متفکر است.</p>										
۳	۲	<p>در عبارت‌های زیر، جاهای خالی را با مناسب‌ترین کلمه تکمیل کنید.</p> <p>الف) از آن‌جایی که آموختن دانش منطق همانند رانندگی نیاز به تمرین و ممارست دارد، منطق دانشی ..... است.</p> <p>ب) کاربرد لفظ «مدرسه» در عبارت «از مدرسه اجازه گرفتم.» از نوع دلالت ..... است.</p> <p>ج) مفاهیمی که در خارج از ذهن یک مصداق دارند و قابلیت داشتن بیش از یک مصداق را دارند، مفهیمی ..... هستند.</p> <p>د) یکی از روش‌های مقابله با مغالطه .....، توجه به وجوه اختلاف است.</p> <p>ه) عبارت «ساری یکی از شهرستان‌های استان مازندران است.» براساس موضوع، یک قضیه حملی ..... است.</p> <p>و) در دو قضیه متداخل، هرگاه قضیه جزئی کاذب باشد، قضیه کلی آن ..... است.</p> <p>ز) در هنگام نتیجه‌گیری قیاس اقتراعی، پس از حذف حد وسط، محمول نتیجه از مقدمه ..... به دست می‌آید.</p> <p>ح) در دانش فلسفه برای دستیابی به حقیقت، از استدلال‌هایی استفاده می‌شود که به آن ..... می‌گویند.</p>										
۴	۰/۵	<p>از میان عبارت‌های زیر، کدام یک تصور و کدام یک تصدیق است؟</p> <p>الف) بعضی درختان میوه‌دار نیستند.</p> <p>ب) زمانی که تو را دیدم.</p>										
۵	۱	<p>مغالطه‌های ستون سمت چپ با کدام یک از عبارت‌های ستون سمت راست مرتبط است؟ (یک مورد اضافی است.)</p> <table border="1"> <tr> <td>الف) اتومبیل دزدیده شده توسط سعید پیدا شد.</td> <td>۱) مغالطه اشتراک لفظ</td> </tr> <tr> <td>ب) بهروز با همسرش دو سال اختلاف دارد.</td> <td>۲) مغالطه توسل به معنای ظاهری کلمات</td> </tr> <tr> <td>ج) او به من گفت: «دستی بر آتش دارم.» گفتم: «چرا دستت گرم نیست؟»</td> <td>۳) مغالطه نگارشی</td> </tr> <tr> <td>د) مجید خودکار حمید را به برادرش داد.</td> <td>۴) مغالطه تمثیل ناروا</td> </tr> <tr> <td></td> <td>۵) مغالطه ابهام در مرجع ضمیر</td> </tr> </table>	الف) اتومبیل دزدیده شده توسط سعید پیدا شد.	۱) مغالطه اشتراک لفظ	ب) بهروز با همسرش دو سال اختلاف دارد.	۲) مغالطه توسل به معنای ظاهری کلمات	ج) او به من گفت: «دستی بر آتش دارم.» گفتم: «چرا دستت گرم نیست؟»	۳) مغالطه نگارشی	د) مجید خودکار حمید را به برادرش داد.	۴) مغالطه تمثیل ناروا		۵) مغالطه ابهام در مرجع ضمیر
الف) اتومبیل دزدیده شده توسط سعید پیدا شد.	۱) مغالطه اشتراک لفظ											
ب) بهروز با همسرش دو سال اختلاف دارد.	۲) مغالطه توسل به معنای ظاهری کلمات											
ج) او به من گفت: «دستی بر آتش دارم.» گفتم: «چرا دستت گرم نیست؟»	۳) مغالطه نگارشی											
د) مجید خودکار حمید را به برادرش داد.	۴) مغالطه تمثیل ناروا											
	۵) مغالطه ابهام در مرجع ضمیر											
۶	۰/۷۵	<p>در هر یک از موارد زیر، رابطه مصادیق دو مفهوم کلی، کدام یک از نسبت‌های چهارگانه است؟</p> <p>الف) میز و پایه میز ب) جانداران و گیاهان ج) دایره و شکل</p>										

	تاریخ آزمون: نهایی خرداد ۱۴۰۳	رشته: ادبیات و علوم انسانی	منطق
	مدت آزمون: ۹۰ دقیقه	پایه دهم	نوبت دوم

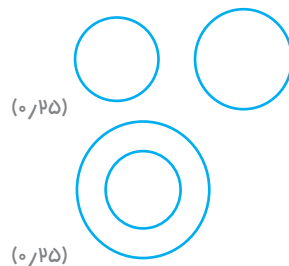
۰/۷۵	۷	<p>اقسام تعریف‌های زیر را مشخص کنید.</p> <p>(الف) سبزیجات: ریحان، نعناع، جعفری و ...</p> <p>(ب) قضیه: جمله خبری قابل صدق و کذب</p> <p>(ج) نزاجا: نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران</p>										
۰/۷۵	۸	<p>اشکال هر یک از تعریف‌های زیر را بنویسید.</p> <p>(الف) مثلث: شکل دارای سه ضلع مساوی است.</p> <p>(ب) آئینه: جسمی که منعکس‌کننده نور است.</p> <p>(ج) علت: چیزی است که معلول داشته باشد و معلول، چیزی است که علت داشته باشد.</p>										
۰/۷۵	۹	<p>اقسام استدلال‌های استقرایی زیر را مشخص کنید.</p> <p>(الف) امروز صبح ماشین حسابم را نیافتم. شاید برادرم آن را برداشته باشد، چون او نیز امتحان ریاضی دارد.</p> <p>(ب) هتل‌های شهر کیش تمیز هستند چون تاکنون هر بار که به آن جا رفته‌ام هتل‌های آن جا تمیز بوده‌اند.</p> <p>(ج) شکر شور است چون مانند نمک دانه‌های ریز سفید دارد.</p>										
۰/۷۵	۱۰	<p>در عبارت‌های زیر، واژه‌های مشخص شده، کدام یک از اجزای قضیه حملی هستند؟</p> <p>(الف) منبع سؤالات امتحان نهایی، کتاب درسی است.</p> <p>(ب) ابزار استدلال، عقل است.</p> <p>(ج) دانش‌آموزان موفق شدند.</p>										
۰/۵	۱۱	تفاوت قواعد مربع تقابل و عکس مستوی را از نظر جایگاه موضوع و محمول قضیه، بنویسید.										
۰/۵	۱۲	در مقدمات قیاس اقترانی شکل اول، جایگاه حد وسط چگونه است؟										
۱	۱۳	براساس قضیه اصلی، موارد خواسته شده را بنویسید.										
		<table border="1"> <thead> <tr> <th>قضیه اصلی</th> <th>متضاد قضیه اصلی</th> <th>متناقض قضیه اصلی</th> <th>متداخل قضیه اصلی</th> <th>عکس مستوی قضیه اصلی</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>هیچ دایره‌ای لوزی نیست.</td> <td>الف:</td> <td>ب:</td> <td>ج:</td> <td>د:</td> </tr> </tbody> </table>	قضیه اصلی	متضاد قضیه اصلی	متناقض قضیه اصلی	متداخل قضیه اصلی	عکس مستوی قضیه اصلی	هیچ دایره‌ای لوزی نیست.	الف:	ب:	ج:	د:
قضیه اصلی	متضاد قضیه اصلی	متناقض قضیه اصلی	متداخل قضیه اصلی	عکس مستوی قضیه اصلی								
هیچ دایره‌ای لوزی نیست.	الف:	ب:	ج:	د:								
۱	۱۴	<p>در صورت صادق بودن قضیه «هر کتابی جسم است»، صادق یا کاذب بودن قضایای زیر را مشخص کنید.</p> <p>(الف) هیچ کتابی جسم نیست.</p> <p>(ب) برخی کتاب‌ها جسم نیستند.</p> <p>(ج) برخی جسم‌ها کتاب هستند.</p> <p>(د) برخی کتاب‌ها جسم هستند.</p>										
۰/۷۵	۱۵	<p>دامنه مصادیق مفهیمی را که زیر آن‌ها خط کشیده شده است، با علامت «+» یا «-» مشخص کنید.</p> <p>(الف) بعضی گل‌ها قرمز هستند.</p> <p>(ب) هر حیوانی نیازمند هوا است.</p> <p>(ج) هیچ آسیایی، اروپایی نیست.</p>										
۱/۲۵	۱۶	<p>معتبر یا نامعتبر بودن قضایای زیر را مشخص کنید و در صورت نامعتبر بودن، دلیل آن را بنویسید.</p> <p>(الف) هر پرنده‌ای حیوان است. بعضی حیوان‌ها آبی هستند؛ پس: بعضی پرندگان آبی هستند.</p> <p>(ب) هیچ اسبی بالدار نیست. هیچ بالدار سُم‌دار نیست؛ پس: هیچ اسبی سُم‌دار نیست.</p> <p>(ج) هیچ صدلی درخت نیست. هر چناری درخت است؛ پس: هیچ صدلی چنار نیست.</p>										
۰/۵	۱۷	<p>در قضیه زیر، مقدم و تالی را مشخص کنید.</p> <p>«هوای اتاق گرم می‌شود، اگر بخاری روشن باشد.»</p>										
۰/۵	۱۸	<p>هر یک از استدلال‌های زیر، کدام قسم از قیاس استثنایی هستند؟</p> <p>(الف) اگر جاده باز باشد مسافران می‌آیند. جاده باز است؛ پس: مسافران می‌آیند.</p> <p>(ب) یا این قضیه شرطی است یا حملی. این قضیه حملی نیست؛ پس: این قضیه شرطی است.</p>										
۱	۱۹	<p>هر یک از عبارت‌های زیر، با کدام یک از اصطلاحات داخل پرانتز تناسب دارد؟</p> <p>(قاعدۀ وضع مقدم - قاعدۀ رفع تالی - مغالطۀ رفع مقدم - مغالطۀ وضع تالی)</p> <p>(الف) اگر باران ببارد زمین خیس می‌شود. زمین خیس شده است؛ پس: باران باریده است.</p> <p>(ب) اگر هوا آلوده باشد، مدرسه تعطیل می‌شود. مدرسه تعطیل نشده است؛ پس: هوا آلوده نیست.</p>										

۱	(ج) اگر فردا امتحان داشته باشم، امشب به مهمانی نمی‌روم. فردا امتحان دارم؛ پس: امشب به مهمانی نمی‌روم. (د) اگر از کولر آبی استفاده کرده باشم، اتاق خنک شده است. از کولر آبی استفاده نکرده است؛ پس: اتاق خنک نشده است.	۲۰
	اقسام قضایای شرطی منفصل را در موارد زیر بنویسید. الف) یا علم تصور است یا تصدیق. ب) یا امروز دوشنبه است یا چهارشنبه. ج) یا گروه خونی رضا AB است یا O^+ . د) یا پاداش نیکی در دنیا داده می‌شود یا در آخرت.	
	از میان عبارتهای زیر، یک عبارت دارای بار ارزشی مثبت و یک عبارت دارای بار ارزشی منفی را تعیین کنید. «غرق شدن» - «به درک واصل شدن» - «مردن» - «به ملکوت اعلی پیوستن»	
۱/۲۵	در هر یک از عبارتهای زیر، احتمال رخ دادن کدام یک از مغالطه‌های ناشی از عوامل روانی وجود دارد؟ الف) تنها افراد بی‌ذوق نمی‌دانند که سینما رفتن برای رشد فکری کافی است. ب) با عقل و درایتی که از شما سراغ دارم مطمئن هستم که مرا تأیید می‌کنی. ج) چند بار اتاقم را تمیز کنم؟! نمی‌توانم که تمام عمر اتاقم را تمیز کنم. د) فردی که وضع مالی خوبی دارد، با لباسی مندرس به من گفت: «دخترم مریض است، به من کمک کنید.» ه) او در اعتقادات خود ثابت قدم و استوار است.	۲۲
۲۰	جمع نمرات	موفق باشید

پاسخ‌نامه تشریحی

آزمون شماره ۱ (نوبت اول)

- ۱- غلط (۰/۲۵)؛ دو حیطة کلی علم منطق، شامل تعريف و استدلال می‌شود و تصور و تصدیق، دو بخش علم انسان هستند.
- ۲- گزینه «۲» (۰/۲۵)؛ دانش منطق، علمی ابزاری برای جلوگیری از خطای اندیشه است که مواد خود را از سایر دانش‌ها می‌گیرد.
- ۳- استدلال (۰/۲۵)
- ۴- الف) تصور (۰/۲۵)
ب) تصدیق (۰/۲۵)
- ۵- الف) استدلال (۰/۲۵)
ب) استدلال (۰/۲۵)
ج) تعريف (۰/۲۵)
۶- صحیح (۰/۲۵)
- ۷- اشتراك لفظ (۰/۲۵)
- ۸- الف) اشتراك لفظ (۰/۲۵)
ب) شیوة نگارشی کلمات (۰/۲۵)
- ۹- مغالطه اشتراك لفظ هنگامی است که میان یک معنای مطابقی لفظ با معنای مطابقی دیگر آن اشتباه شده باشد (۰/۷۵)، اما مغالطه توسل به معنای ظاهری کلمات هنگامی است که میان معنای مطابقی یک لفظ و معنای تضمینی یا التزامی آن اشتباه شده باشد. (۰/۷۵)
- ۱۰- غلط (۰/۲۵)؛ مفهوم کلی، مفهومی است که قابلیت انطباق بر بیش از یک مورد را دارد، خواه این مورد، از موارد واقعی خارجی باشد یا از موارد فرضی. البته ممکن است یک مصداق خارجی داشته باشد.
- ۱۱- گزینه «۲» (۰/۲۵)
- ۱۲- مشابه (۰/۲۵)
- ۱۳- الف) کلی (۰/۲۵)
ج) جزئی (۰/۲۵)
ه) کلی (۰/۲۵)
- ۱۴- الف) تباین (۰/۲۵)

(۰/۲۵)

(۰/۲۵)

ب) عموم و خصوص مطلق (۰/۲۵)

۱۵-

- جانداران }
جانوران (۰/۲۵) }
پرندهگان (۰/۲۵) }
گیاهان (۰/۲۵)

۱۶- صحیح (۰/۲۵)

۱۷- گزینه «۲» (۰/۲۵)

۱۸- مصادیق (۰/۲۵)

۱۹- الف) تعريف مفهومی (۰/۲۵) ب) تعريف لغوی (لفظی) (۰/۲۵)

ج) تعريف از طریق ذکر مصادیق (۰/۲۵)

۲۰- الف) تعريف لغوی (لفظی) (۰/۲۵) ب) تعريف مفهومی (۰/۲۵)

ج) تعريف از طریق ذکر مصادیق (۰/۲۵)

۲۱- مفهوم عام: فلز (۰/۲۵) / مفهوم خاص: در دمای طبیعی مایع (۰/۲۵)

۲۲- الف) واضح نیست. (۰/۲۵) ب) دوری است. (۰/۲۵)

ج) جامع نیست. (۰/۲۵) د) مانع نیست. (۰/۲۵)

ه) جامع و مانع نیست. (۰/۲۵)

۲۳- صحیح (۰/۲۵)

۲۴- گزینه «۲» (۰/۲۵)؛ هنگامی می‌توان به نتیجه به‌دست‌آمده از یک استدلال

اطمینان داشت که استدلال از نوع قیاسی باشد و حکمی کلی را که درباره تمامی افراد صادق است، به تعدادی از آن‌ها نسبت دهیم.

۲۵- توجه به وجوه اختلاف (۰/۲۵)

۲۶- الف) استقرای تعمیمی (۰/۲۵) ب) استنتاج بهترین تبیین (۰/۲۵)

ج) استقرای تمثیلی (۰/۲۵)

۲۷- دانشمندان علوم تجربی تلاش می‌کنند با استفاده از استدلال‌های استقرایی قوی،

مبنایی برای علوم تجربی فراهم آورند (۰/۲۵). به عنوان مثال در فیزیک و شیمی با انجام

آزمایش‌های متعدد در آزمایشگاه، قوانین کلی علمی تأیید می‌شوند (۰/۲۵). مانند این که

آهن در شرایط مختلف در اثر حرارت منبسط می‌شود. روی در شرایط مختلف در اثر

حرارت منبسط می‌شود. مس در شرایط مختلف در اثر حرارت منبسط می‌شود (۰/۲۵)؛

پس فلزات همواره در اثر حرارت منبسط می‌شوند. (۰/۲۵)

۲۸- الف) نمونه‌ها تصادفی نیست (۰/۲۵) و تعداد مناسبی نسبت به کل جامعه آماری

ندارد. (۰/۲۵)

ب) نمونه‌ها بیانگر همه طیف‌های مختلف جامعه آماری نیست. (۰/۵)

۲۹- صحیح (۰/۲۵)

۳۰- کلیه (۰/۲۵)

۳۱- الف) شخصی (۰/۲۵) ب) محصوره (۰/۲۵)

ج) شخصی (۰/۲۵)

۳۲- بعضی از مردم ایران، مطالعه‌کننده کتاب غیردرسی به میزان ۴ ساعت در ماه هستند. (۰/۲۵)

سور: بعضی (۰/۲۵) جزئی (۰/۲۵)

موضوع: مردم ایران (۰/۲۵)

محمول: مطالعه‌کننده کتاب غیردرسی به میزان ۴ ساعت در ماه (۰/۲۵)

نسبت: هستند (۰/۲۵) موجب (۰/۲۵)

۳۳- الف) ۵ (۰/۲۵) ب) ۳ (۰/۲۵)

ج) ۲ (۰/۲۵) د) ۱ (۰/۲۵)

آزمون شماره ۲ (نوبت اول)

۱- صحیح (۰/۲۵)

۲- قضیه (۰/۲۵)

۳- الف) تعريف (۰/۲۵) ب) استدلال (۰/۲۵)

۴- اگرچه دانستن منطق برای فهم فلسفه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (۰/۲۵)، اما

دانستن منطق، تنها برای ارزیابی اندیشه‌های فلسفی به کار نمی‌رود، بلکه هر یک از ما

در سراسر زندگی خود بدان نیازمندیم (۰/۲۵)، زیرا می‌خواهیم درست فکر کنیم و

درست تصمیم‌گیری کنیم. ما هر روز مطالبی را برای دوستانمان بیان می‌کنیم، برای

متقاعدکردن آنان دلیل می‌آوریم (۰/۲۵) و می‌کوشیم تا در تعلیم و تعلم دچار خطا

نشویم یا در دادوستد، فریب کلاهبرداران را نخوریم. (۰/۲۵) (ذکر چهار مورد کافی است.)

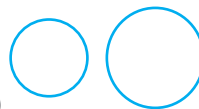
- ۵- غلط (۰/۲۵)؛ در عبارت «سعدی چهار حرف دارد». مراد از لفظ «سعدی» حیطة زبانی است.
- ۶- گزینه «۱» (۰/۲۵)؛ دستور خداوند به این که در روز شنبه ماهی صید نکنند، به دلالت التزامی به همه شرایط ماهی گیری تعلق می گیرد، اما قوم یهود به دلالت مطابقی توجه نمود و فقط شنبه ماهی را از آب نمی گرفت. به کار بردن دلالت مطابقی، به جای تضمنی و التزامی به خطایی منتهی می شود که آن را «مغالطه توسل به معنای ظاهری» می نامند.
- ۷- نگارشی کلمات (۰/۲۵)
- ۸- الف) دلالت تضمنی (۰/۲۵)   ب) دلالت التزامی (۰/۲۵)
- ج) دلالت مطابقی (۰/۲۵)
- ۹- الف) شیوه نگارشی کلمات (۰/۲۵)   ب) اشتراک لفظ (۰/۲۵)
- ج) ابهام در مرجع ضمیر (۰/۲۵)   د) اشتراک لفظ (۰/۲۵)
- ه) اشتراک لفظ (۰/۲۵)   و) توسل به معنای ظاهری (۰/۲۵)
- ۱۰- غلط (۰/۲۵)؛ در دسته بندی یا طبقه بندی مفاهیم از مفهومی عام آغاز می کنیم و به مفهومی خاص می رسیم.
- ۱۱- گزینه «۲» (۰/۲۵)؛ در یک دسته بندی درست، لازم است هر طبقه از مفاهیم، نسبت به مفاهیم زیرمجموعه خود در طبقه دیگر رابطه عموم و خصوص مطلق داشته باشند.
- ۱۲- طبقه بندی مفاهیم (۰/۲۵)
- ۱۳- الف) مفهوم کلی (۰/۲۵)   ب) مفهوم جزئی (۰/۲۵)
- ج) مفهوم کلی (۰/۲۵)   د) مفهوم کلی (۰/۲۵)
- ه) مفهوم جزئی (۰/۲۵)
- ۱۴- الف) عموم و خصوص من وجه (۰/۲۵)

(۰/۲۵)

(۰/۲۵)

(۰/۲۵)

(۰/۲۵)

- ج) تباین (۰/۲۵)
- د) تساوی (۰/۲۵)
- ۱۵- غلط (۰/۲۵)؛ بدون استفاده از تعریف، هم چنان تصورات و مفاهیمی برای ذهن از طریق حواس معلوم می شود.
- ۱۶- لغوی (لفظی) (۰/۲۵)
- ۱۷- الف) ۳ (۰/۲۵)   ب) ۱ (۰/۲۵)
- ج) ۴ (۰/۲۵)   د) ۲ (۰/۲۵)
- ۱۸- الف) تعریف لغوی (۰/۲۵)   ب) تعریف مفهومی (۰/۲۵)
- ج) تعریف از طریق ذکر مصادیق (۰/۲۵)
- ۱۹- الف) دوری است. (۰/۲۵)   ب) واضح نیست. (۰/۲۵)
- ج) مانع نیست. (۰/۲۵)   د) جامع نیست. (۰/۲۵)
- ه) جامع نیست. (۰/۲۵)   و) مانع نیست. (۰/۲۵)
- ز) دوری است. (۰/۲۵)
- ۲۰- غلط (۰/۲۵)؛ هر چه وجوه شباهت میان دو امر بیشتر باشد، استقرای تمثیلی قوی تر است، اما نتیجه آن قطعی نیست.
- ۲۱- گزینه «۱» (۰/۲۵)؛ هنگامی که از شباهت ظاهری دو امر جزئی، حکم مشترک به هر دوی آن ها می دهیم، دچار مغالطه تمثیل ناروا شده ایم.
- ۲۲- تمثیل ناروا (۰/۲۵)

- ۲۳- الف) استدلال قیاسی (۰/۲۵)   ب) استنتاج بهترین تبیین (۰/۲۵)
- ج) استقرای تعمیمی (۰/۲۵)   د) استقرای تمثیلی (۰/۲۵)
- ۲۴- الف) تعمیم شتاب زده (۰/۲۵)   ب) تمثیل ناروا (۰/۲۵)
- ج) تمثیل ناروا (۰/۲۵)
- ۲۵- ۱) نمونه ها باید تصادفی باشند. (۰/۲۵) ۲) نمونه ها باید متفاوت بوده و بیانگر همه طیف های مختلفی باشند که در جامعه آماری ما وجود دارند. (۰/۲۵) ۳) تعداد نمونه ها باید نسبت به کل جامعه آماری نسبت مناسبی داشته باشند.
- ۲۶- صحیح (۰/۲۵)
- ۲۷- گزینه «۲» (۰/۲۵)؛ برای این که قضیه ای کلی باشد، باید سور آن کلی یعنی «هر» یا «هیچ» یا نظایر آن ها باشد. البته دقت کنید که سور «هر» فقط در قضایای موجبه (است) می آید و سور «هیچ» فقط در قضایای سالبه (نیست) کاربرد دارد.
- ۲۸- مطابقت (۰/۲۵)
- ۲۹- الف) قضیه حملی (۰/۲۵)   ب) قضیه شرطی (۰/۲۵)
- ج) جمله انشایی (۰/۲۵)
- ۳۰- الف) قضیه شخصی (۰/۲۵)   ب) قضیه شخصی (۰/۲۵)
- ج) قضیه محصوره (۰/۲۵)
- ۳۱- هیچ معلم پرورشی در این مدرسه موجود نیست. (۰/۲۵)
- سور: هیچ (۰/۲۵) کلی (۰/۲۵)   موضوع: معلم پرورشی (۰/۲۵)
- محمول: موجود (۰/۲۵)   نسبت: نیست (۰/۲۵) سالبه (۰/۲۵)

آزمون شماره ۳ (نوبت اول)

- ۱- الف) صحیح (۰/۲۵)   (درس ۱)
- ب) صحیح (۰/۲۵)   (درس ۲)
- ج) غلط (۰/۲۵)؛ از آن جا که میان مفاهیم کلی «انسان» و «غیر حیوان» نسبت تباین برقرار است؛ پس شکل صحیح نیست، زیرا عموم و خصوص من وجه را نشان می دهد. (درس ۳)
- د) صحیح (۰/۲۵)   (درس ۴)
- ه) غلط (۰/۲۵)؛ اگر در یک شهر چند نفر را که ظاهری شبیه به هم دارند، ببینیم و سپس بگوییم افراد این شهر همگی شبیه هم هستند، نوعی استقرای تعمیمی به کار برده ایم. (درس ۵)
- و) صحیح (۰/۲۵)   (درس ۶)
- ۲- الف) گزینه «۱» (۰/۲۵)؛ هر یک از ما در سراسر زندگی خود به منطق نیازمندیم، زیرا می خواهیم درست فکر کنیم و درست تصمیم گیری کنیم. (درس ۱)
- ب) گزینه «۱» (۰/۲۵)؛ هنگامی که میان یک معنای مطابقی لفظ با معنای مطابقی دیگر آن اشتباه شده باشد، مغالطه اشتراک لفظ پدید می آید. لفظ «خویش» به معنای «خود» یا «خویشاوند» ممکن است موجب مغالطه «اشتراک لفظ شود» و نوع حرکت گذاری به صورت «می گنی» یا «می کنی» ممکن است مغالطه «شیوه نگارشی کلمات» را به وجود آورد. (درس ۲)
- ج) گزینه «۲» (۰/۲۵)؛ در استنتاج بهترین تبیین، احتمالات مختلفی را بررسی می کنیم و با حذف تبیین های اشتباه، به بهترین تبیین دست می یابیم. (درس ۵)
- د) گزینه «۱» (۰/۲۵)؛ در قضیه محصوره، موضوع یک مفهوم کلی است. اما در قضیه شخصی، موضوع یک مفهوم جزئی است، مانند اسم خاص یا مجموعه خاص یا لفظ خاص. (درس ۶)
- ۳- الف) ابزاری (۰/۲۵)   (درس ۱)
- ب) اشتراک لفظ (۰/۲۵)   (درس ۲)
- ج) کلی (۰/۲۵)   (درس ۳)
- د) مفهومی (۰/۲۵)   (درس ۴)
- ه) یافتن استدلال تمثیلی مخالف (۰/۲۵)   (درس ۵)
- و) شخصی (۰/۲۵)   (درس ۶)

درس نامه توپ برای شب امتحان

درس ۱: منطق، ترازوی اندیشه

معرفی علم منطق

- **تعریف منطق:** علمی در پی جلوگیری از خطای اندیشه یا مغالطه یا سفسطه است.
- منطق دانان کوشیده‌اند با ۱) بررسی انواع خطای ذهن و ۲) دسته‌بندی آن‌ها، قواعد جلوگیری از مغالطه‌ها را نشان دهند.
- **تمثیل ۱** مغالطات همچون بیماری‌ها هستند که باید از دچار شدن به آن‌ها برحذر بود. (پرهیز کرد.)
- **تمثیل ۲** مانند علم پزشکی که انواع بیماری‌ها و روش‌های پیشگیری و درمان آن‌ها را بیان می‌کند، علم منطق با بیان قوانین حاکم بر ذهن، روش‌های جلوگیری از مغالطات را بیان می‌کند.
- تأکید منطق بر آموزش شیوه درست‌اندیشیدن است تا قادر به تشخیص خطاهای ذهن که بی‌شمارند، باشیم.
- ذهن انسان به طور طبیعی (ذاتی)، براساس قواعدی می‌اندیشد و رفتار می‌کند و بدون دانستن نام این قواعد، آن‌ها را در زندگی به کار می‌برد. منطق دانان این قواعد را **کشف** (نه ابداع یا اختراع یا طراحی) کرده‌اند، زیرا ذهن همواره در معرض لغزش است و معمولاً در استدلال‌های پیچیده و تعریف دقیق اصطلاحات خاص، دچار اشتباه می‌شود.
- با به‌کارگیری علم منطق که به دسته‌بندی و توضیح قواعد ذهن می‌پردازد، سریع‌تر و دقیق‌تر می‌توان عوامل لغزش و خطای ذهن را تشخیص داد.
- **منطق، علمی کاربردی** (مانند دوچرخه‌سواری) است که تبحر (مهارت) در آن به **تمرین و ممارست** نیاز دارد.
- دانش منطق، ابزاری در خدمت سایر علوم و دانش‌هاست. منطق همچون:
  - ۱) سیستم‌های کنترلی یک خودرو که در مقابل مشکلات هشدار می‌دهد، اما باعث حرکت خودرو نمی‌شود.
  - ۲) شاقول بتایی که به‌کارگیری آن باعث ایجاد بنای فکری مستحکم می‌شود، اما آجر و مواد لازم را باید از سایر علوم تهیه کرد.

حیطه کاربرد منطق

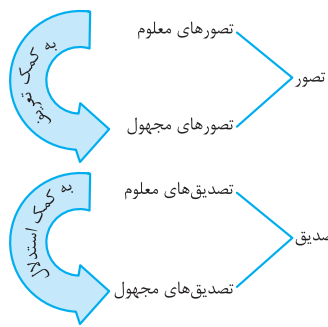
- ۱) در سراسر زندگی به منطق نیازمندیم، زیرا می‌خواهیم درست فکر کنیم و درست تصمیم‌گیری کنیم.
- ۲) دانستن منطق برای فهم فلسفه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، اما تنها برای ارزیابی اندیشه‌های فلسفی به کار نمی‌رود.
- ۳) هرروزه مطالبی برای دوستانمان بیان می‌کنیم و برای متقاعد کردن آنان دلیل می‌آوریم.
- ۴) در تعلیم و تعلم دچار خطا نشویم.
- ۵) در دادوستد، فریب کلاهبرداران را نخوریم.
- امروزه ۱) با فراگیر شدن رسانه‌ها و ۲) حجم انبوه اطلاعات صحیح و غلط، بیش از پیش نیازمند علم منطق هستیم.
- استدلال‌آوری و تعریف کردن صحیح، اموری نیستند که تنها در محیط تحصیلی، با آن‌ها سروکار داشته باشیم.
- **مثال ۱:** نشریات در مطالب خود استدلال‌هایی را به نفع عقاید مورد نظرشان مطرح می‌کنند.
- **مثال ۲:** اغلب آگهی‌های تجاری نوعی استدلال هستند که می‌خواهند مخاطب را به این نتیجه برسانند که «فلان کالا را بخرید!»

دو بخش علم، دانش و آگاهی انسان:

- ۱) **تصور:** درک ما از یک مفهوم و معنا در ذهن بدون توجه به واقعیت داشتن یا نداشتن آن یا ارتباط آن با سایر امور
- **مثال:** سیمرغ، درخت، مثلث قائم‌الزاویه، دانا، تاق‌دیس، لباسی که دیروز خریدم و ... همگی تصور هستند.
- ۲) **تصدیق:** جمله‌ای که در آن اوصافی را به چیزی نسبت می‌دهیم یا از آن سلب می‌کنیم و در آن حکم و قضاوت وجود دارد.
- **مثال:** «درختان در روز آکسیژن تولید می‌کنند.» «مثلث قائم‌الزاویه سه زاویه مساوی ندارد.» «سیمرغ پرنده‌ای افسانه‌ای است.» «توانا بود هر که دانا بود.» همگی تصدیق هستند.
- **نکته:** برای تشخیص «تصور» یا «تصدیق»، می‌توانید بعد از تصور از «چیست» یا قبل از تصدیق از «چرا» استفاده کنید.
- **مثال ۱:** «ارتفاعات کوه سهند» یک تصور است، زیرا اگر بگوییم: «ارتفاعات کوه سهند چیست؟» معنی دهد.
- **مثال ۲:** «کوه سهند مرتفع است.» یک تصدیق است، زیرا اگر بگوییم: «چرا کوه سهند مرتفع است؟» معنی می‌دهد.

دو بخش علم منطق (فکر و اندیشه انسان):

- از آن‌جا که وظیفه علم منطق جلوگیری از خطای اندیشه است، علم منطق به دو بخش اصلی تقسیم شده است:
- ۱) **تعریف:** از کنار هم قراردادن چند تصور معلوم، یک تصور مجهول را می‌فهمیم. در آن، روش صحیح تعریف کردن بیان می‌شود و به ما کمک می‌کند از تعریف اشتباه پرهیزیم.
  - **مثال ۱:** تعریف «دارایی»: یکی از مرکبات است که از نظر مزه چیزی بین پرتقال و نارنگی است و معمولاً پوستی سبزرنگ دارد.
  - **مثال ۲:** تعریف «بلیت الکترونیکی»: چیزی شبیه کارت بانکی است که به جای بلیت‌های کاغذی استفاده می‌شود و با قراردادن آن روی دستگاه از مبلغ ذخیره‌شده در آن کم می‌شود.
  - **مثال ۳:** تعریف «منطق»: علمی است که از خطای ذهن جلوگیری می‌کند.
  - **مثال ۴:** تعریف «ترابری»: یعنی حمل‌ونقل کالا یا مسافر از جایی به جای دیگر
  - ۲) **استدلال:** از کنار هم قراردادن تصدیق‌های معلوم، درستی تصدیق جدیدی را نشان می‌دهیم. در آن، روش صحیح استدلال کردن بیان می‌شود و به ما کمک می‌کند تا از استدلال اشتباه پرهیز نماییم.
  - **مثال ۱:** چون شنا بلد نیستید و وارد شدن به قسمت پرعمق استخر خطرناک است؛ پس باید در قسمت کم‌عمق بمانید.
  - **مثال ۲:** چون بلیت الکترونیکی در وقت و هزینه ما صرفه‌جویی می‌کند؛ پس استفاده از آن مفید است.
  - **مثال ۳:** چون قاشق چوبی گرم را منتقل نمی‌کند، غذا را با آن هم بزنی دستت نمی‌سوزد.
  - **مثال ۴:** معلم ما در کلاس است؛ پس در خانه‌اش نیست.

- **نکته:** معمولاً کلماتی مثل «یعنی، به معنای، عبارت است از» در «تعریف» استفاده می‌شوند و کلماتی مانند «چون، زیرا، برای این‌که، پس» در «استدلال» به کار می‌روند.
- پیش از پرداختن به مبحث تعریف، لازم است با نکاتی درباره مفاهیم و الفاظ آشنا شویم و پیش از ورود به مبحث استدلال، با **قضیه و اقسام** آن آشنا شویم.

نکته جملاتی که با «چيست» پایان می‌پذیرند با مبحث «تعريف» ارتباط دارند و جملاتی که با «چرا» آغاز می‌شوند، به مبحث «استدلال» مربوط هستند.

درس ۲: لفظ و معنا

● برای بیان و انتقال افکار به دیگران، از الفاظ استفاده می‌کنیم.

● خطای در الفاظ و معنای آن‌ها می‌تواند باعث خطا در اندیشیدن (تعريف و استدلال) شود.

● علم منطق وابسته به زبانی خاص نیست و در آن وارد قواعد صرفی و نحوی نمی‌شویم.

مغالطه اشتراک لفظ

● **تعريف «مشترک لفظی»:** در هر زبانی، گاه چند معنای متعدد به کمک یک لفظ واحد بیان می‌شوند. به این کلمات مشترک لفظی می‌گویند.

مثال ۱: لفظ «شیر» که دارای سه معنا در زبان فارسی است.

مثال ۲: فردی دوساعته، پیاده از تهران به مشهد رفت!

مثال ۳: روزی راننده‌ای به پیچی رسید، خم شد و آن را برداشت!

مثال ۴: او سیر است. سیر بدبو است؛ پس او بدبو است!

● بسیاری از لطیفه‌ها براساس اشتراک لفظ پدید آمده‌اند.

مثال ۵: فردی چند بلوک سیمانی را روی دوشش گذاشته بود و می‌برد. یکی به او گفت: چرا این‌ها را یا فرغون نمی‌بری؟ گفت: دفعه قبل یا فرغون بردم، چرخش پشتم را اذیت کرد! (با به معنای به وسیله یا به همراه)

● **تعريف «اشتراک لفظ»:** اشتباه گرفتن کلماتی که ظاهری مشترک دارند، باعث بروز مغالطه «اشتراک لفظ» می‌شود.

● مغالطه اشتراک لفظ یکی از شایع‌ترین انواع خطاهای ذهنی است که به تعبیر مولوی «اشتراک لفظ دائم رهن است».

مثال ۶: امشب صدای تیشه از بیستون نیامد / شاید به خواب شیرین، فرهاد رفته باشد

مثال ۷: علی کاری است. کاری غذا را خوشمزه می‌کند؛ پس علی غذا را خوشمزه می‌کند.

نحوه دلالت لفظ بر معنا در جملات:

۱) دلالت مطابقی: هرگاه لفظ، کل معنای اصلی را برساند.

مثال ۱: خانم را فروختم. / ماشینم را دزد برد. / کتابی خریدم. / کتابم را گم کردم.

۲) دلالت تضمینی: هرگاه لفظ، متضمن (دربردارنده) بخشی از معنای اصلی لفظ باشد.

مثال ۱: خانم را رنگ زدم. / ماشینم خراب شد. / کفشم را واکس زدم. / کتابم را پاره کردم.

۳) دلالت التزامی: هرگاه لفظ بر لازمه یک شیء دلالت کند، نه خود یا بخشی از آن.

مثال ۱: خانم را دزد برد. / از مدرسه اجازه گرفتم. / از مغازه آدرس را پرسیدم. / فلانی شیر است.

نکته: کنایه‌ها از نوع دلالت التزامی هستند.

مغالطه توسل به معنای ظاهری

تعريف: به کار بردن دلالت مطابقی، به جای تضمینی و التزامی به خطایی منتهی می‌شود که آن را «مغالطه توسل به معنای ظاهری» می‌نامند.

مثال ۱: محمدشاه قاجار در حرم امام رضا (ع) قسم یاد کرده بود که هرگز خون وزیر خود قائم مقام فراهانی را نریزد. لذا هنگامی که تصمیم به کشتن وی گرفت، دستور داد او را خفه کردند!

مثال ۲: گفته بودم اگر به رستوران بیایم، پول غذا را من حساب می‌کنم که الان حساب کردم: سه‌تا کباب بود و دوتا دوغ و یک نوشابه، می‌شود نهصد هزار تومان، اما نگفته بودم که پول غذا را من پرداخت می‌کنم!

مثال ۳: چرا تمرین‌ها را حل نمی‌کنی و نشسته‌ای کتاب داستان می‌خوانی؟ چون دبیرمان گفت بروید مطالعه کنید، نگفت بروید تمرین حل کنید!

مثال ۴: سلمانی با تیغ دور سر فردی را اصلاح می‌کرد که ناگهان تیغ پوست سر وی را برد. فرد اعتراض کرد که سرم را بریدی. سلمانی گفت: سر بریده که حرف نمی‌زند!

نکته تفاوت مغالطه اشتراک لفظ و مغالطه توسل به معنای ظاهری در این است که در اشتراک لفظ، دو معنای مطابقی با یکدیگر اشتباه می‌شود، اما در توسل به معنای ظاهری، یک معنای مطابقی با یک معنای تضمینی یا التزامی اشتباه می‌شود.

مغالطه شیوه نگارش کلمات

● معانی را می‌توان به دو صورت کتبی و شفاهی به دیگران منتقل کرد؛ پس اشتباه در نگارش می‌تواند باعث پدید آمدن خطای ذهنی شود. **۱)** عدم رعایت دقیق علائم سجاوندی، **۲)** حرکات کلمات و **۳)** دیکته کلمات که بررسی آن بخشی از کار ویراستاران است، باعث پدید آمدن «مغالطه نگارشی کلمات» می‌شود.

مثال ۱: گنجینه پنهان شده، توسط هوشنگ کشف شد. / گنجینه پنهان شده توسط هوشنگ، کشف شد.

مثال ۲: او برای بازدید پنج‌روزه، از اصفهان به شهر ما آمد. / او برای بازدید پنج‌روزه از اصفهان، به شهر ما آمد.

مثال ۳: عفو، لازم نیست اعدامش کنید. / عفو لازم نیست، اعدامش کنید.

مثال ۴: فردا سفر تمام می‌شود. / فردا صفر تمام می‌شود. / ارض و ارز و عرض

مثال ۵: کشت و گشت / سم و سَم / سحر و سُحر / نَشسته و نَشسته / مُلک و مُلک و ملک

مغالطه ابهام در مرجع ضمیر

استفاده از عبارات دویپهلوی می‌تواند باعث بروز خطای اندیشه شود. ابهام ناشی از مشخص نبودن مرجع ضمیر، می‌تواند منشأ خطای اندیشه گردد که «مغالطه ابهام در مرجع ضمیر» نامیده می‌شود.

مثال ۱: رستم بر اسب نشست و دستی بر سرش کشید.

مثال ۲: پلنگ به دنبال آهو بود که شکارچی به طرف آن شلیک کرد.

مثال ۳: سارا کتاب‌های احمد را به برادرش داد.

مثال ۴: پسر با دیدن پدر خود، گرد و خاک لباسش را تکاند.

درس ۳: مفهوم و مصداق

● **تعريف «مفهوم»:** معنایی که از کلمات در ذهن می‌فهمید، «مفهوم» نام دارد.

● **تعريف «مصداق»:** به افراد یا اشیایی در جهان که این مفاهیم بر آن‌ها صدق می‌کند، «مصداق» گفته می‌شود.

مفهوم جزئی و مفهوم کلی

تعريف «مفهوم جزئی»: مفهومی که مصداق آن کاملاً مشخص است و قابلیت انطباق بر بیش از یک مورد را ندارد.

نکته: مفهوم جزئی معمولاً یا اسمی خاص است یا با صفات اشاره «این» و «آن» همراه است.

نکته: یک مجموعه خاص، مانند «مجموعه اعداد طبیعی» یا «ارتش اوکراین» یا «تیم والیبال جانبازان ایران» مفهومی جزئی است. هم‌چنین اگر لفظی داخل گیومه آمده باشد به طوری که منظور، خود لفظ باشد، آن نیز مفهومی جزئی است.

مثال ۱: حسن، رخس، رود ارس، این میز، آن صندلی، الله، حضرت علی (ع)، این کتاب، آن پسر، مریخ

تعريف «مفهوم کلی»: مفهومی که قابلیت انطباق بر بیش از یک مورد را دارد، خواه از موارد واقعی خارجی باشد یا از موارد فرضی.

مثال ۱: میز، صندلی، رود، دیو، سیمرغ، خداوند، مولود کعبه، درخت، درخت سرو، کتاب، پسر، پسر احمد

نکته: به‌جز اسامی خاص و مفاهیمی که با صفات اشاره «این» و «آن» مشخص شده‌اند، تمامی مفاهیم، کلی هستند.

رابطه میان مصداق و مفهوم کلی

۱) تساوی: دو مفهومی که مصداق آن‌ها کاملاً مشترک‌اند و دایره مصداق آن‌ها بر یکدیگر منطبق است.